

How wild dogs become domestic dogs

One of the favorite pets are dogs. Some consider dogs their loyal friends. This article tells how wild dogs have become domesticated, and when and how the relationship between humans and dogs have started. These questions have bewildered historians, archaeologists and biologists.

วิวัฒนาการของสุนัขป่า

ศ.ดร.สุทัศน์ ยกส้าน

ที่ได้กลายมาเป็นสุนัขบ้าน

ปัจจุบันแทบทุกบ้านมักมีสัตว์เลี้ยง เช่น นก ปลา สุนัข แมว ฯลฯ ในอเมริกาเพียงประเทศเดียวมีสุนัข เลี้ยงประมาณ ๖๕ ล้านตัว และแมวประมาณ ๕๗ ล้านตัว ผู้คนทุกระดับตั้งแต่กรรมกรยันประธานาธิบดี และกษัตริย์ ต่างก็มีสัตว์เลี้ยง อาทิ ประธานาธิบดี George Bush และ Barach Obama เลี้ยงสุนัข แต่ Bill Clinton เลี้ยงแมว

นักจิตวิทยาได้อธิบายเหตุผลที่คนชอบเลี้ยงสัตว์ ในบ้านว่า มีสาเหตุมาจากการที่มนุษย์เองก็เป็นสัตว์ ชนิดหนึ่ง ดังนั้นการมีความรักและความปรารถนาดีต่อ สัตว์อื่น ๆ จึงไม่ใช่เรื่องแปลก แต่ที่แปลกคือ แม้สัตว์บาง ชนิดจะเป็นพาหะนำโรค เช่น แมวถ่ายมูลที่มีพยาธิ ตัวกลม และไก่นำไวรัสไข้หวัดนกสู่คน กระนั้น หลายคน

ก็ยังรู้สึกชื่นใจเวลามีสัตว์เลี้ยง เช่น แมวมากลอลเคลีย อยู่ใกล้ ๆ คงเพราะได้รับมิตรภาพที่อบอุ่นจากสัตว์เลี้ยง อันเป็นสิ่งที่แทบจะไม่ได้จากคนรอบข้างในทุกวันนี้

นอกจากจะให้ความเป็นเพื่อนแล้ว สัตว์เลี้ยงหลาย ชนิดก็ยังช่วยให้คนเลี้ยงมีสุขภาพกายที่ดีด้วย เช่นคนที่เป็นโรคหัวใจ ถ้ามีสุนัขเป็นสัตว์เลี้ยง เวลาจูงสุนัขไป เดินออกกำลังกาย คนเลี้ยงก็ต้องเดินไปพร้อมสุนัข การเดินจะทำให้สุขภาพของเจ้าของดีไปด้วย นอกจากนี้ การแสดงความผูกพันที่เจ้าของกับสุนัขเลี้ยงมีต่อกันก็ สามารถทำให้ความเครียดของเจ้าของลดลงได้ด้วย จึงเป็นเรื่องดีสำหรับคนที่เป็นโรคหัวใจและโรคซึมเศร้า ในบางประเทศมีการฝึกสุนัขให้นำทางเจ้าของที่เป็นคน ตาบอดด้วย

ในประเทศออสเตรเลียมีงานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า คนที่มีสุนัขเป็นสัตว์เลี้ยง ร่างกายจะมีความดันโลหิตต่ำ มีสาร triglyceride ในปริมาณน้อย และมีโคเลสเตอรอล น้อยกว่าคนที่ไม่มีสุนัขเลี้ยง เรื่องนี้อาจจะเพราะสุนัข เลี้ยงมักทำให้เจ้าของมีอาการมึนงงและมึนใจ เวลามัน วิ่งมาต้อนรับ หรือมาหา เพื่อเคล้าแข้ง เคล้าขา หรือได้ เห็นมันนั่งคอยเจ้าของกลับบ้าน อีกทั้งเชื่อฟังทุกคำสั่ง ของเจ้าของอย่างไม่บ่าเบียง การแสดงออกเช่นนี้ จึงทำให้เจ้าของมีความรู้สึกว่ามันเป็นคนมีค่า และมีความหมาย การมีสุนัขจึงเป็นการเสริมกำลังใจให้ เจ้าของมีความมุ่งมั่นจะเอาชนะแรงกดดันจากนอกบ้าน ได้อย่างไม่ท้อแท้

นอกจากจะมีความจงรักภักดีต่อเจ้าของอย่างไม่เปลี่ยนแปลงแล้ว คุณสมบัติที่ประเสริฐอีกประการหนึ่งของสุนัข คือ เป็นสัตว์ที่มีนิสัยไม่จู้จี้ ไม่เข้าซี่ และซื่อสัตย์ต่อนายอย่างเสมอต้นเสมอปลาย จนทำให้หลายคนคิดว่า สุนัขคือกัลยาณมิตรของเจ้าของที่สมควรจะได้มรดกจากเจ้าของ เวลาเจ้าของตาย

เมื่อสุนัขมีความประพฤติและมีการปฏิบัติดีต่อคนเช่นนี้ จึงไม่น่าประหลาดใจที่ในรัชสมัยสมเด็จพระนางเจ้าจิดตอเรีย (ประมาณ ๒๐๐ ปีก่อน) ประเทศอังกฤษจึงมีกฎหมายคุ้มครองสุนัขเลี้ยงให้รอดพ้นจากความเจ็บปวดเนื่องจากการถูกเชียนตี และเป็นที่น่าสังเกตุว่า ประเทศอังกฤษไม่มีกฎหมายห้ามบิดามารดา โบายตีลูก จนกระทั่งปีพ.ศ. ๒๔๑๐

ปริศนาหนึ่งที่ค้างคาใจนักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี และนักชีววิทยามานานคือ **มนุษย์เริ่มเลี้ยงสุนัขตั้งแต่เมื่อใด ด้วยวิธีใด และเพราะเหตุใด**

ในปีพ.ศ. ๒๔๑๑ Charles Darwin ได้เคยจุดประกายความสงสัยนี้ ในบทความชื่อ “The Variation of Animals and Plants under Domestication” Darwin คิดว่าสุนัขเลี้ยงเป็นสัตว์สปีชีส์หนึ่ง หรือเป็นสัตว์ที่เกิดจากการผสมพันธุ์ระหว่างสุนัขป่ากับสุนัข jackal

แต่การศึกษา DNA ของสุนัขสายพันธุ์ต่างๆ ในเวลาต่อมาแสดงว่าสุนัขป่าสีเทา (gray wolf) เป็นบรรพบุรุษของสุนัขบ้าน เพราะได้มีการพบว่าสัตว์ทั้งสองสปีชีส์นี้มี DNA ที่เหมือนกันถึงร้อยละ 99.9

คำถามต่อไปคือ **มนุษย์นำสุนัขป่ามาเลี้ยงเป็นสุนัขบ้านตั้งแต่เมื่อใด และ ณ ที่ใดเป็นครั้งแรก**

ในปีพ.ศ. ๒๕๒๐ นักโบราณคดีได้ขุดพบโครงกระดูกของมนุษย์และลูกสุนัขที่ตายไปเมื่อ ๑๒,๐๐๐ ปีก่อน และถูกฝังรวมกันในซากปรักหักพัง ณ บริเวณตอนเหนือของประเทศอิสราเอล หลักฐานนี้จึงแสดงว่า ในสมัยโบราณชาวตะวันตกออกกลางรู้จักเลี้ยงสุนัข ก่อนจะรู้จักทำเกษตรกรรมเสียอีก จากนั้นไม่นานก็ได้มีการขุดพบซากกระดูกของสุนัขในประเทศกรีซและเยอรมนี การวัดอายุของกระดูกแสดงว่า การนำสุนัขมาเลี้ยงได้เกิดขึ้นเมื่อ ๑๖,๐๐๐ ปีก่อน อันเป็นเวลาที่ยุโรปยังเร่ร่อน และยังไม่มีรู้จักการมารวมกันใช้ชีวิตในหมู่บ้าน

ด้าน Peter Savolainen แห่ง Royal Institute of Technology ที่ Stockholm ในประเทศสวีเดนก็สนใจสถานที่ที่มีการเลี้ยงสุนัขบ้านเป็นครั้งแรก เพราะเชื่อว่าถ้าอัฟริกาคือแหล่งกำเนิดของมนุษย์ สุนัขบ้านก็ต้องมีแหล่งกำเนิดเช่นกัน ในปีพ.ศ. ๒๕๕๒ เขาได้วิเคราะห์ DNA ของสุนัขประมาณ ๑,๕๐๐ ตัวจากทั่วโลก และได้ประเด็นสรุปว่า ในดินแดนทางตอนใต้ของแม่น้ำแยงซีในประเทศจีนเมื่อ ๑๖,๓๐๐ ปีก่อน มนุษย์เริ่มรู้จักทำเกษตรกรรมข้าวเป็นครั้งแรก และได้นำสุนัขป่ามาเลี้ยงเป็นครั้งแรกด้วย แต่เลี้ยงเพื่อกินเนื้อเป็นอาหาร

ด้าน Robert Wayne แห่งมหาวิทยาลัย California ที่ Los Angeles ไม่เห็นด้วยกับการวิเคราะห์ของสุนัขปัจจุบันที่ Savolainen ใช้ และคิดว่าควรศึกษารหัสพันธุกรรม (genome) ของสุนัขป่า กับสุนัขที่มีอายุโบราณกว่านั้น ในปีพ.ศ. ๒๕๕๒ เขาได้ข้อสรุปว่า DNA ของสุนัขโบราณมีข้อมูลพันธุกรรมคล้าย DNA ของสุนัขป่าในยุโรปมาก ส่วน DNA ของสุนัขปัจจุบันมีลักษณะใกล้เคียงกับ DNA ของสุนัขป่า ข้อมูลเหล่านี้จึงชี้ให้เห็นว่าเมื่อ ๓๒,๐๐๐ ปี - ๑๙,๐๐๐ ปีก่อน ในยุโรปมีสุนัขป่าสปีชีส์หนึ่งที่เป็นต้นตระกูลของสุนัขบ้านปัจจุบัน แต่สุนัขป่าดังกล่าวได้สูญพันธุ์ไปนานแล้ว

ข้อสรุปที่ต่างกันอย่างนี้เกิดจากหลายสาเหตุประการแรก คือ ความยากลำบากในการรู้ว่ากะโหลกของสัตว์ที่พบเป็นของสุนัขป่าหรือสุนัขบ้าน เพราะกะโหลกของสัตว์ทั้งสองมีรูปร่างที่คล้ายกันมาก นอกจากนี้ สุนัขบ้านมีกระดูกงอกค่อนข้างสั้น ฟันเขี้ยวก็มีขนาดเล็กกว่า และฟันมีการจัดเรียงดีกว่า ส่วนกระดูกงอกของสุนัขป่าจะยาวและลาดเอียงน้อยกว่า ฟันก็อยู่ห่างกันค่อนข้างมาก เหตุผลประการที่สองคือนักวิจัยที่สนใจเรื่องต้นกำเนิดของสุนัขบ้านไม่ได้ทำงานร่วมกัน เพราะอยู่ห่างไกลกันคนละซีกโลก การวิจัยจึงเป็นไปในแนวที่ว่าต่างคน ต่างคิด

เมื่อเหตุและผลเป็นเช่นนี้ ทุกคนจึงเห็นความจำเป็นที่นักวิจัยนานาชาติต้องทำวิจัยเรื่องนี้ร่วมกันมากขึ้น

ในปีพ.ศ. ๒๕๕๖ คณะวิจัยซึ่งประกอบด้วยนักวิจัย ๑๕ คนจากอเมริกา ยุโรป และเอเชียได้จัดประชุมกันที่กรุง London เพื่อศึกษาและวิเคราะห์โครงกระดูกสุนัขจากบริเวณต่าง ๆ ของโลก แล้วใช้คอมพิวเตอร์วิเคราะห์หาโครงสร้างของทุกกะโหลกที่พบอย่างละเอียด ซึ่งการศึกษาที่รอบคอบเช่นนี้ทำให้นักโบราณคดีที่ไม่ใช่คอมพิวเตอร์ช่วยเลยจะทำไม่ได้ เพราะคอมพิวเตอร์สามารถวัดขนาดของชิ้นส่วนต่าง ๆ ในโครงกระดูกที่มีอายุต่างกันได้อย่างละเอียดจนสามารถบอกได้ว่าสุนัขป่าเริ่มกลายรูปร่างเป็นสุนัขบ้านตั้งแต่เมื่อใด

Odysseus
กับสุนัข Argos

ลุถึงวันนี้ กลุ่มนักวิจัยที่สนใจเรื่องนี้มีประมาณ ๕๐ คนจากทั่วโลก และได้วิเคราะห์กระดูกของสุนัขป่ากว่า ๓๐๐๐ ตัว แต่นักวิจัยทุกคนก็ได้ทำใจแล้วว่า ผลสรุปที่ได้อาจขัดแย้งกับความเชื่อของทุกคน และเหตุการณ์นี้อาจทำให้หลายคนหน้าแตก เพราะคิดผิดตั้งนั้น แม้จะมีอุปสรรคมากมายแต่ทุกคนก็ต้องเข้าใจว่านั่นเป็นจุดประสงค์หลักในการทำงานของนักวิทยาศาสตร์ คือพยายามหาความจริง

ในปีพ.ศ. ๒๔๕๐ Francis Galton เคยเชื่อว่าเมื่อคนโบราณเห็นลูกสุนัขป่าที่น่ารัก (คือมีตาโตและใบหูยาว) จึงได้ฉกลูกสุนัขป่ามาเลี้ยงที่บ้าน สมมติฐานนี้ดูสมเหตุผล แต่ความคิดของ Galton ไม่ถูกต้อง เพราะเขาไม่รู้ว่าการนำสุนัขป่ามาเลี้ยงให้เชื่องนั้นต้องใช้เวลาอย่างน้อยกว่าร้อยปี และอาจจะนานถึงพันปี สุนัขป่าจึงจะเชื่องได้ นั่นคือลูกสุนัขป่าที่ Galton นำมาเลี้ยงเมื่อมันโตก็ยังเป็นสุนัขป่าอยู่นั่นเอง

ปัจจุบันนักชีววิทยามีความคิดว่า สาเหตุที่ทำให้สุนัขป่ากลายเป็นสุนัขบ้านเกิดจากเวลามนุษย์กินอาหาร

แล้วทิ้งเศษอาหารที่เหลือจากการบริโภคออกไปภายนอกบ้านที่อยู่อาศัย เมื่อสุนัขป่าลอบเข้ามากินอาหารนั้น มันได้พัฒนานิสัย ให้ชอบการอยู่ใกล้ชิดกับมนุษย์มากขึ้น และเมื่อได้กินอาหารมากขึ้น ๆ ลูกหลานก็เพิ่มจำนวนมากขึ้น ๆ จนในที่สุดมันก็กล้าเดินเข้ามากินอาหารจากมือคน จากนั้นมนุษย์ก็เริ่มจับมันมาช่วยเลี้ยงดูสัตว์อื่นเฝ้าบ้าน และพิทักษ์ปกป้อง จนมันได้กลายเป็นสุนัขเลี้ยงในที่สุด

ในวารสาร Science ฉบับวันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๘ Takefumi Kikusui แห่งมหาวิทยาลัย Azabu ประเทศญี่ปุ่นได้รายงาน ว่า เวลาคนกับสุนัขบ้านสบตากัน สายตาที่สื่อแววอาหารกันและกัน ทำให้ร่างกายของคนกับสุนัขบ้านหลั่งฮอร์โมน oxytocin ออกมา ซึ่งทำให้ทั้งคู่มีความรู้สึกไว้วางใจ และผูกพันกันในการทำงานเดียวกันกับที่แม่และลูกน้อยทอดสายตากัน ข้อสังเกตนี้แสดงว่าเมื่อสุนัขป่ากลายสภาพมาเป็นสุนัขบ้าน ร่างกายมันจะหลั่ง oxytocin เวลามันจ้องดูคน และนั่นก็คือจุดเริ่มต้นของการที่อารยธรรมมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับสัตว์อื่น

ในมหากาพย์เรื่อง Odyssey ที่กรีกชื่อ Homer ได้เรียบเรียงเมื่อ ๘๐๐ ปีก่อนคริสตศักราชมีการบรรยายเหตุการณ์เกี่ยวกับการเดินทางกลับเมือง Ithaca ซึ่งเป็นบ้านเกิดของวีรบุรุษ Odysseus ว่า หลังจากที่ได้ออกเดินทางจากบ้านไปทำสงครามที่กรุง Troy เป็นเวลา ๑๐ ปี จนสงครามยุติ จึงเดินทางกลับ แต่ Odysseus หลงทาง เพราะถูกเทพเจ้าทรงกลั่นแกล้งเป็นเวลา ๑๐ ปี ครั้นเมื่อเดินทางถึงบ้านเกิด Odysseus ซึ่งไม่ต้องการให้ใครแม้แต่ภรรยาและลูก ๆ จำตนเองได้ จึงปลอมตัวเป็นขอทาน และได้ผลดีมาก เพราะไม่มีใครทักเขาเลย เมื่อถึงหน้าบ้านก็พบว่า สุนัขชื่อ Argos ที่ตนเคยเลี้ยงยังจำนายของมันได้ และตลอดเวลาที่ Odysseus จากไป มันจะนั่งรอ และนอนรอนายกลับมา ทันทีที่เห็น Odysseus มันก็จำได้และพยายามลุกขึ้นยืน เพราะมันชรามากแล้ว พร้อมกับนั้นก็กระดิกหางเป็นการต้อนรับนายอย่างดีอกดีใจ

วรรณกรรมฉากนี้ได้สร้างความประทับใจให้แก่คนอ่านทุกคน และได้ทำให้ทุกคนรู้ว่า มนุษย์กับสุนัขมีความรักและความผูกพันกันมาเป็นเวลานานหลายพันปีแล้ว

ในเดือนกุมภาพันธ์ปีพ.ศ. ๒๔๕๗ ณ ที่เหมืองหิน Oberkassel ซึ่งอยู่ใกล้กรุง Bonn ในประเทศเยอรมนี มีรายงานคนงานเหมืองคนหนึ่งขุดหลุมพบโครงกระดูกของคนสองคน กับอุปกรณ์ที่ทำจากเขากวางและกระดูกสัตว์ต่าง ๆ จึงได้เก็บชิ้นส่วนของกระดูกเหล่านั้นใส่กล่องแล้วส่งไปให้อาจารย์ที่มหาวิทยาลัย Bonn วิเคราะห์ ซึ่งก็ได้ให้ความเห็นว่า มันเป็นกระดูกของชาวโรมันโบราณ (เพราะในอดีตกรุง Bonn เคยถูกกองทัพโรมันยึดครอง)

แต่การวัดอายุของกระดูกแสดงว่า มันมีอายุประมาณ ๑๔,๐๐๐ ปี ซึ่งเป็นยุค Palaeolithic อันเป็นเวลาก่อนที่กองทัพโรมันจะเข้าครอง Bonn การวิเคราะห์กระดูกทั้งสองชุดแสดงว่า ชุดหนึ่งเป็นของผู้หญิงที่มีอายุตั้งแต่ ๒๐ ถึง ๒๕ ปี สูงประมาณ ๑.๕๙ เมตร และหนักประมาณ ๕๔.๕ กิโลกรัม ส่วนอีกชุดหนึ่งเป็นของผู้ชายที่มีอายุตั้งแต่ ๓๕ ถึง ๔๕ ปี สูง ๑.๖๘ เมตร และหนัก ๗๒.๕ กิโลกรัม แต่ในปีพ.ศ. ๒๕๒๐ คณะนักโบราณคดีได้พบเพิ่มเติมว่า กระดูกของสัตว์ที่ถูกฝังรวมอยู่กับมนุษย์ เป็นของสุนัขที่คนทั้งสองเลี้ยง และเมื่อเจ้านายเสียชีวิต มันได้ถูกนำตัวมาฝังรวมด้วย

สำหรับที่ถ้ำ Kesslerloch ซึ่งตั้งอยู่ใกล้พรมแดนสวิตเซอร์แลนด์กับเยอรมนีก็เช่นกัน ในปีพ.ศ. ๒๔๑๖ นักศึกษาชื่อ Hanes Napierala กับนักโบราณคดีชื่อ Hans-Peter Uprmann แห่งมหาวิทยาลัย Tubingen ในประเทศเยอรมนี ได้ขุดพบกระดูกสุนัขที่มีอายุตั้งแต่ ๑๔,๐๐๐ ถึง ๑๔,๖๐๐ ปี กับกระดูกคนที่ถูกฝังอยู่ใกล้กัน นี่จึงเป็นการยืนยันซ้ำว่า สุนัขได้เข้ามาใช้ชีวิตร่วมกับมนุษย์เป็นเวลากว่าหมื่นปีแล้ว ซึ่งเมื่อ ๑๔,๐๐๐ ปีก่อนเป็นช่วงเวลาที่มนุษย์เริ่มเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการใช้ชีวิตอย่างร่อนเร่พเนจร คืออยู่อย่างไม่มีที่ไปเป็นทางมาใช้ชีวิตอยู่รวมกันเป็นกลุ่มในหมู่บ้าน ได้เริ่มทำเกษตรกรรม เริ่มมีการค้าขาย เขียนหนังสือ เล่นดนตรี และพร้อมกันนั้นก็เริ่มเลี้ยงสัตว์ด้วย โดยเฉพาะสุนัขให้มันเฝ้าบ้านพัก ล่าสัตว์ และปกป้องสัตว์เลี้ยงให้รอดพ้นจากการถูกหมาป่ากัดกิน

ไม่เพียงแต่ในยุโรปเท่านั้นที่มีการพบหลักฐานการเลี้ยงสุนัข ในตะวันออกกลาง ไชบีเรีย และอเมริกาเหนือก็มีการพบหลักฐานว่า สุนัขได้เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับมนุษย์ในบ้านเป็นเวลานานกว่าหมื่นปีแล้วเช่นกัน ภาพวาดบนผนัง พีระมิด ก็แสดงว่าชาวอียิปต์รู้จักเลี้ยงสุนัข แม้แต่กลุ่มดาวบนฟ้าก็มีชื่อว่า กลุ่มดาวสุนัขใหญ่ (Canis Major)

ถึงปัจจุบัน ผู้คนยังฝึกให้สุนัขช่วยทำงานอีกหลายรูปแบบ เช่น นำทางคนตาบอด สื่อสาร จับยาเสพติด ช่วยคนที่ประสบอุบัติเหตุจากเหตุการณ์แผ่นดินไหว และดินถล่มทับ ความสามารถเหล่านี้ทำให้มนุษย์มีความรัก ความผูกพันกับสุนัขมาก และเมื่อตระหนักว่าสุนัขมีความซื่อสัตย์ จงรักภักดี และเป็นมิตรกับคนเลี้ยงอย่างไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดของเจ้าของ เช่น เพศ ฐานะ อาชีพ ความมีสติปัญญา (หรือไม่มี) การมีจริยธรรม (หรือไม่มี) ดังนั้นในสายตาคอนบางคนสุนัขเป็นเพื่อนที่ดีที่สุดของคน

ในมุมมองทางชีววิทยา สุนัขเป็นสัตว์ในสกุล Canis วงศ์ Canidae สุนัขเลี้ยงอยู่ในสปีชีส์ Canis familiaris และสุนัขป่าอยู่ในสปีชีส์ Canis lupus ทั่วโลกมีสุนัขเลี้ยงประมาณ ๑,๔๐๐ สายพันธุ์ เช่น Dachshund, Bulldog, Chihuahua, St. Bernard, Pointer, Spaniel, Boxer, Husky, Doberman และ Poodle ฯลฯ แม้จะมีรูปร่างขนาด ขน ใบหน้า และลักษณะหางที่แตกต่างกัน แต่ทุกพันธุ์มี DNA ที่คล้ายคลึงกัน นักพันธุศาสตร์ได้พบอีกว่า

สุนัขป่าคือบรรพสัตว์ของสุนัขบ้าน ที่ชาวบ้านได้จับจากป่ามาเลี้ยงเมื่อประมาณ ๑๓,๕๐๐ ปีก่อน เพราะมนุษย์ทุกคนมีนิสัยชอบเลี้ยงลูกสัตว์ และหลังจากที่เลี้ยงเป็นเวลานาน พฤติกรรมและอุปนิสัยต่าง ๆ ของสุนัขป่าก็ได้เปลี่ยนไป ตัวเล็กลง ขนสั้นเข้า นิสัยป่าเถื่อน เช่น ความก้าวร้าวเริ่มลด กระตือกรวมมีขนาดเล็กลง และฟันก็ได้ลดขนาดด้วย สุนัขเลี้ยงจึงมีจมูกสั้นกว่า ปากกว้างกว่า และสมองใหญ่กว่าสุนัขป่า ด้านจิตสำนึกก็ได้เปลี่ยนพฤติกรรมจากสุนัขป่ามาเป็นสุนัขบ้าน การตอบสนองความรู้สึกนึกคิด คำสั่งหรืออารมณ์ของเจ้าของ สุนัขบ้านก็ทำได้ดีเยี่ยม และเร็วจนสัตว์เลี้ยงอื่น ๆ ทำได้ไม่ดีเท่า

นักโบราณคดีมีคำถามหนึ่งที่ใครรู้คำตอบ นั่นคือ **คนเราเริ่มเพาะพันธุ์สุนัข เมื่อไร เพราะเหตุใด ณ ที่ใดเป็นครั้งแรก**

ที่เกาะ Zhokhov ซึ่งตั้งอยู่ทางเหนือสุดของประเทศรัสเซีย ในเขตทวีปอาร์คติก และอยู่ห่างจากฝั่งประมาณ ๕๐๐ กิโลเมตร ชาวเกาะที่นั่นชอบล่าหมีขั้วโลก โดยไม่ใช้ปืน แต่ใช้ท่อนไม้เป็นอาวุธทุบตี และนิยมล่ากวางเรนเดียร์เป็นอาหาร อุณหภูมิบนเกาะต่ำมากตลอดปี จนชาวบ้านต้องสร้างเต็นท์ที่ทำด้วยหนังสัตว์เป็นที่อยู่อาศัยเพื่อให้บ้านอบอุ่น

แต่เมื่อ ๙,๐๐๐ ปีก่อน เกาะ Zhokhov มีได้มีสภาพเป็นเกาะ เพราะมีถนนเชื่อมต่อกับแผ่นดินใหญ่ แต่เมื่อใกล้จะสิ้นยุคน้ำแข็ง น้ำแข็งที่ละลายได้ทำให้น้ำทะเลมีระดับสูงขึ้น Zhokhov จึงกลายเป็นเกาะที่มีพื้นที่ให้กวางเรนเดียร์ออกหาอาหาร และให้ชาวเกาะไล่ล่าฆ่าเอาหนังมันไปทำเครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัย ส่วนเนื้อใช้เป็นอาหาร

ในปีพ.ศ. ๒๕๓๒ Vladimir Pitulko นักโบราณคดีแห่งสถาบัน Russian Academy of Sciences ที่เมือง St. Petersburg ในประเทศรัสเซียได้ขุดพบกระดูกสุนัขจำนวนมาก ถูกฝังรวมกับซากเลื้อนที่ชาวเกาะใช้ลากไปบนหิมะ แต่เขาไม่ได้ตระหนักว่า ชาวเกาะเพาะพันธุ์สุนัขจำนวนมากเพื่ออะไร

ในวารสาร Journal of Archaeological Science: Reports ฉบับเดือนกรกฎาคม ปีพ.ศ. ๒๕๖๑ Aleksey Kasparov จากสถาบันเดียวกับ Pitulko ได้วิเคราะห์กะโหลกสุนัขที่ขุดพบเมื่อ ๒๔ ปีก่อน และพบว่าเป็นกะโหลกของสุนัขบ้าน (มีไซกะโหลกของสุนัขป่า) จำนวน ๑๑ ตัว และ ๑๐ ตัว ซึ่งหนักตั้งแต่ ๑๖ ถึง ๒๕ กิโลกรัม โดยมีลักษณะคล้ายสุนัขพันธุ์ Husky ส่วนตัวที่เหลือ ๑ ตัวเป็นสุนัขผสมระหว่างสุนัขป่ากับสุนัขบ้าน เพราะมีน้ำหนักถึง ๒๙ กิโลกรัม

เพราะสุนัขที่เหมาะสมสำหรับการลากเลื่อนมีน้ำหนักตัวระหว่าง ๒๐-๒๕ กิโลกรัม ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าชาวเกาะ Zhokhov เพาะเลี้ยงสุนัขขนาดเล็กจำนวนมากเพื่อใช้ลากเลื่อน และเพาะเลี้ยงสุนัขขนาดใหญ่ เพื่อใช้ล่าหมีขั้วโลก

โดยทั่วไปสุนัขที่ใช้ลากเลื่อนเป็นสัตว์ที่มีความอดทนมากชนิดหนึ่ง และเป็นสัตว์ที่ผู้คนในแถบขั้วโลกเหนือนิยมใช้ในการคมนาคมและขนส่ง

สุนัขพันธุ์นี้สูงประมาณ ๖๕ เซนติเมตร ตัวยาว ๑๒๐ เซนติเมตร การมีขนหนาจึงสามารถทนความหนาวจัดที่อุณหภูมิ -๔๕ องศาเซลเซียสได้ สุนัขลากเลื่อนทั้งเพศผู้และเพศเมียมักมีกล้ามเนื้อแข็งแรง จนเท้าของมันสามารถลุยหิมะได้สบาย เสียงร้องที่โหยหวนของมันมักทำให้คนที่ได้ยินคิดว่า มันเป็นสุนัขป่า แต่ไม่ใช่ แม้เวลาหิวจัด ถ้ามันฆ่าสุนัขป่าได้ มันก็ไม่กินเนื้อของเหยื่อ เวลาสุนัขลากเลื่อนตัวผู้ไปผสมพันธุ์กับสุนัขป่าเมื่อกลับถึงฝูง มันจะถูกฆ่าทันที แต่ถ้าเป็นตัวเมียแม้จะนอกใจก็ไม่เป็นอะไร

สุนัขลากเลื่อนเป็นสัตว์แข็งแรง ในฝูงที่มีสมาชิก ๑๒-๑๕ ตัว สามารถลากเลื่อนพร้อมสัมภาระที่หนัก ๕๐๐ กิโลกรัมได้สบาย ชีวิตของคนแถบขั้วโลกจึงขึ้นกับความสามารถของสุนัขลากเลื่อนมาก และคนเลี้ยงจะสู้ตาย ถ้ามีใครพยายามพรากสุนัขไปจากพวกเขา

ลูกสุนัขที่มีอายุตั้งแต่ ๘ เดือนขึ้นไป มักถูกนำไปฝึกลากเลื่อนพร้อมสุนัขอื่น แม้จะทำงานกันเป็นทีมแต่เวลากินอาหาร มันก็แย่งแย่งกันกิน และเมื่อถึงเวลาผสมพันธุ์ก็จะแย่งตัวเมีย

ในการลากเลื่อน ฝูงสุนัขจะกระจายตัวออกในลักษณะพัดที่คี่ออก สุนัขหัวหน้าจะวิ่งนำเพื่อสำรวจความปลอดภัยของเส้นทาง และจะนำนายของมันไปยังจุดหมายปลายทางได้ แม้จะมีพายุหิมะพัดรุนแรง

เพราะอาหารในแถบขั้วโลกมีน้อย และสุนัขต้องการไขมันกับวิตามินมาก เพื่อสร้างกล้ามเนื้อ มันจึงต้องกินแมวน้ำ และกวางเรนเดียร์

เวลาเดินทาง มันสามารถเดินได้ไกลวันละ ๔๐ กิโลเมตร ด้วยความเร็ว ๑๐ กิโลเมตร/ชั่วโมง เวลาอุณหภูมิลดต่ำมากถ้าทำสุนัขถูกหิมะกัด จนเดินไม่ได้ มันก็จะถูกฆ่า ชาวขั้วโลกจึงต้องมีอาหารให้มันกินอย่างพอเพียงตลอดปี และพยายามเพาะพันธุ์ให้ได้พันธุ์ที่แข็งแรง และฉลาด ไม่ให้ล้มป่วยง่าย เพื่อให้มันและเจ้าของสามารถมีชีวิตอยู่ได้ที่ขั้วโลกเหนือ

การค้นพบครั้งนั้นจึงเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ได้เพาะพันธุ์สุนัขเพื่อใช้ทำงาน เพราะในบางช่วงเวลาสภาพอากาศของโลกกำลังเริ่มอบอุ่น และช้างแมมมอธ (mammoth) เริ่มล้มตาย คือ กำลังสูญพันธุ์ กวางเรนเดียร์จึงมีขนาดเล็กกว่าเมื่อเริ่มแพร่พันธุ์ ดังนั้นการใช้สุนัขล่ากวางเป็นอาหารจึงเริ่มกระทำอย่างแพร่หลาย และเมื่อความต้องการอาหารมีมากขึ้น ๆ การเพาะเลี้ยงสุนัขให้ได้จำนวนมากจึงเกิดตามมา ในส่วนของสุนัขป่านั้นแม้จะมีจำนวนมาก แต่สุนัขพันธุ์นี้ก็เป็นสุนัขที่เลี้ยงไม่เชื่อง ชาวเกาะจึงเห็นว่ามันไม่มีประโยชน์ใดๆ ในการทำงาน

ไม่เพียงแต่ชาวเกาะ Zhokhov เท่านั้นที่เพาะเลี้ยงพันธุ์สุนัข ในดินแดนส่วนอื่นของโลก เช่น ในตะวันออกไกล เมื่อ ๗,๐๐๐ ปีก่อน ผู้คนก็เคยเลี้ยงสุนัขเพื่อใช้ช่วยดูแลฝูงสัตว์ แต่เป็นคนละสายพันธุ์กับสุนัขบนเกาะ Zhokhov

โดยสรุป มนุษย์เลี้ยงสุนัข นอกจากจะได้ความอบอุ่นจากมันในฐานะเพื่อนที่ดีแล้ว คนเลี้ยงยังใช้มันทำงานได้ด้วย ส่วนสุนัขก็ได้รับความอบอุ่นจากคนเช่นกัน แต่ใช้คนทำงานให้มันไม่ได้

อ่านเพิ่มเติมจาก The Behaviour of Domestic Animals โดย E.B. Hale จัดพิมพ์โดย Tindall and Cassell, London ในปีพ.ศ. ๒๕๑๒

และจาก Beyond Words: What Animals Think and Feels โดย Carl Safina จัดพิมพ์โดย Henry Holt ปีพ.ศ. ๒๕๕๘

ขอขอบคุณ

- NGThai.com
- Pinterest
- คุณลัดดา ลิ้มประเสริฐ และ น้องญาญา
- คุณจิรวุฒิ หาสุณหะ และ น้องนิโกะจัง
- คุณทิพย์ศิริ ติวตานนท์ และ น้องเกาก๊วย น้องออก้า น้องออกัส น้องอลิซ่า น้องแวนแวน
- คุณอรนุช วิวัฒน์เจริญกิจ และ น้องไฉจัง
- คุณสุวรรณา นวชัย และ น้องใจวี น้องจุบเบย น้องกาก้า น้องฮันนี่ น้องอิน้อย

ศ.ดร.สุทัศน์ ยกส้าน

(นักฟิสิกส์ อาจารย์ และนักเขียนสารคดี)

สำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา มีผลงานด้านการสร้างทฤษฎีอธิบายสมบัติพื้นฐานบางประการของสภาพนำยิ่งยวด ได้รับรางวัลนักวิทยาศาสตร์ดีเด่น ปี พ.ศ.๒๕๓๐ ในสาขาฟิสิกส์ทฤษฎี นักวิจัยดีเด่นแห่งชาติ เมธีวิจัยอาวุโส ราชบัณฑิต สำนักวิทยาศาสตร์ สาขาฟิสิกส์และดาราศาสตร์ บุคคลคุณภาพ ปี ๒๕๖๒